

Till riksdagsledamöter i Trafikutskottet
Stockholm 221017

Skärp kraven på avgasrening vid fordonsbesiktning

Vi önskar genom denna skrivelse uppmana till skärpta regelverk kring avgasrening vid fordonsbesiktning med syftet att förhindra negativa hälsokonsekvenser till följd av smutsig luft. Detta görs i ljuset av ett pågående regeringsuppdrag kring miljökontroll vid fordonsbesiktning som ska slutredovisas senast 15 februari 2023.

Nedan presenteras Information om:

1. hälsokonsekvenser av luftföroreningar
2. problem med nuvarande regler och
3. uppmaningar inför den nya mandatperioden.

Dessa synpunkter har även förts fram till utredaren på Transportstyrelsen.

1. Hälsokonsekvenser av luftföroreningar

Luftkvaliteten i Sverige har blivit bättre, men är inte alls så bra som många tror. Årligen beräknas 6740 personer dö i förtid. I genomsnitt förkortas livet med 11 år. Detta kan jämföras mot de ca 200 personer som omkommer i trafiken varje år.

Flera hundra barn får årligen diagnostiserat nedsatt lungfunktion av luftföroreningar. Förorenad luft ökar risken för bland annat hjärt-lungsjukdomar, cancer och astma. Samhällskostnaderna för hälsoeffekter på grund av luften är stora och beräknas för vissa luftföroreningar (kvävedioxider och små partiklar) uppgå till 168 miljarder kronor per år. Ny forskning visar effekter på hälsan även vid låga nivåer av luftföroreningar. Det har medfört att WHO rekommenderar skärpning av gällande gränsvärden och mål för luftkvalitet.

I Sverige är vägtrafiken den största lokala källan till luftföroreningar genom utsläpp av både avgaser och slitagepartiklar från fordon och vägbanor. Partiklar anses i dag vara de luftföroreningar som påverkar människors hälsa mest. Trots det överskrider ofta luftkvalitetsnormerna för partiklar i Sveriges storstadsregioner.

En viktig åtgärd är då att begränsa avgasutsläppen vid källan, alltså bland annat skärpa avgasreningsskraven för fordon. Utifrån WHO:s nya rekommendationer utsätts 82 procent av den svenska befolkningen för oacceptabla halter av små partiklar (PM_{2,5}) och 11 procent för oacceptabla halter kvävedioxid.

2. Problem med nuvarande regler för avgaser vid fordonsbesiktning

Kontroll av avgasutsläpp från fordon i Sverige styrs av EU-direktiv om periodisk prövning av motorfordon (2014/45/EU). De nu gällande svenska reglerna om miljökontroll vid fordonsbesiktning är en del av Transportstyrelsens allmänna råd (TSFS 2017:54) om kontrollbesiktning. De började tillämpas i maj 2018.

Redan i april 2018 uttryckte Astma- och Allergiförbundet tillsammans med Gröna Bilister och Naturskyddsföreningen stark oro över de nya reglerna. Regeringen gav samma år Naturvårdsverket och Transportstyrelsen i uppdrag att analysera effekterna på miljön av de nya reglerna. Ett underlag var en analys av IVL Svenska Miljöinstitutet.

I tidigare underlag och myndighetsrapporter finns stora osäkerheter om vidtagna regeländringar. Kritiken avser bland annat att den lokala effekten av partikelutsläpp i tätt trafikerad gatumiljö inte beaktats, att dieselfordon och tunga fordon inte analyserats samt att mätning görs mot generella gränsvärden i stället för mot skyltvärden från tillverkare av fordonstypen. Äldre dieselmotorer genomgår idag endast visuell miljökontroll och risken för manipulation av avgasreningen är hög. De nya regelverken har också bidragit till minskad andel miljöunderkända bilar. Sverige har för närvarande mycket tillåtande tillämpning av EU:s besiktningsregler för avgaser.

Vi menar att myndigheternas rapport och underlag starkt kan ifrågasättas. Men rapporterna legitimerar Sveriges fortsatt mycket tillåtande tillämpning av EU:s besiktningsregler för avgaser. Bland andra Fordonsbesiktningsbranschen har kritiserat tillvägagångssättet av analysen och dess resultat. De pekar också på att den bara omfattar ett fåtal av kontrollbesiktningsreglerna och vissa utsläppseffekter på generell nivå. Att Sverige är ett glest befolkat och därmed glest trafikerat land bör inte vara grund för att som idag tillåta mer utsläpp än i andra länder. Besiktningsbranschen menar att regeländringen inneburit försämringar och höjda gränsvärden för utsläpp.

Tidningen Aktuell hållbarhet har nyligen tagit upp problemet med det utbredda fusket med avgasreningen hos tunga fordon samt den otillräckliga lagstiftningen och bristen på teknik och kunskap för att avslöja bedragarna. Transportstyrelsen presenterade i juni 2022 ett förslag på hur manipulation av avgasreningssystem kan förhindras.

Fordonsbesiktningsbranschen har sedan 2018 noterat en betydande minskning av andelen lätta fordon som underkänns vid besiktningen på grund av miljörelaterade fel, från 3 till 1 procent för dieselfordon och från 5 till 3 procent för bensinfordon. Att andelen miljöunderkända fordon halverats kan ses som en tydlig indikator på föreskriftens snedvridna miljöprofil. Med tanke på att cirka sex miljoner besiktningar

genomfördes under 2021 så ger sådana procentuella förändringar en kraftig effekt på det absoluta antalet fordon som underkänns. I Riksrevisionens granskning av besiktningensmarknaden (2021) bekräftas att en tydlig minskning av andelen anmärkningar på miljökontrollsystemen skedde 2019. Riksrevisionen konstaterar även att anledningen till minskningen kan vara förändringar i föreskriften som trädde i kraft 2018.

Transportstyrelsen fick i februari 2022 - efter påtryckningar från ett flertal av Trafikutskottets ledamöter - i uppdrag av dåvarande regering att utreda vad som krävs för att genom skärpt miljökontroll vid besiktning förbättra luftkvaliteten. Analysen avser både personbilar, lastbilar, A-traktorer och övriga fordon och ska redovisas senast 15 februari 2023. Vi utgår från att regeringsuppdraget ska resultera i skärpta regelverk som leder till förbättrad luftkvalitet.

3. Inför den nya mandatperioden vill vi därför uppmana till att:

- **Sverige ska bedriva ett initiativrikt arbete för bättre luftkvalitet genom att förebygga utsläpp och skärpa avgaskraven för bilar. Sverige bör leda både utveckling och tillämpning av EU:s regler (som håller på att revideras) i syfte att minska alla skadliga utsläpp från trafiken. Såväl livsmiljö och hälsa som klimatet måste värnas.**
- **Skyltvärdet (som är specifikt för fordonstypen) ska användas vid kontrollbesiktning av fordon i stället för generella gränsvärden, alternativt att de generella gränsvärdena skärps väsentligt så som gjorts i andra EU-länder.**
- **Undantag tas bort så att även dieslbilar som är äldre än 20 år ska genomgå mätning av röktäthet eller annan motsvarande mätning för att begränsa utsläppen av farliga partiklar och ämnen och upptäcka fel i avgasreningen.**
- **Bilars diagnossystem behöver användas på ett bättre sätt vid besiktningen för att kontrollera för fel i avgasreningen (utredningsförslag från juni 2022).**

Med vänlig hälsning,

Karin Neuhaus
Generalsekreterare
Astma- och Allergiförbundet

Kristina Sparreljung
Generalsekreterare
Hjärt-Lungfonden

Kontaktuppgifter till handläggare:

Marie-Louise Luther, intressepolitisk handläggare Astma- och Allergiförbundet:

marie-louise.luther@astmaoallergiforbundet.se , 08-506 28 211

Martina Elings-Pers, Projektledare opinionsbildning, Hjärt-Lungfonden

martina.elings-pers@hjärt-lungfonden.se , 070-330 52 74

Källor:

- Miljöhälsorapport 2021, Folkhälsomyndigheten
- Miljöhälsorapport 2017, Folkhälsomyndigheten och Karolinska Institutet
- WHO global air quality guidelines 2021
- Rapporten Quantification of population exposure to NO₂, PM₁₀ and PM_{2.5}, and estimated health impacts 2022, IVL Svenska Miljöinstitutet med Umeå Universitet
- Miljöanalys av ändrade besikttningsregler, IVL Svenska Miljöinstitutet 2019 (U 6171, på uppdrag av Naturvårdsverket och Transportstyrelsen)
- PM Förändrade kontrollbesikttningsregler, WSP 2019 (på uppdrag av Fordonsbesikttningsbranschen), sid 28-29; <https://www.wsp.com/-/media/Insights/Sweden/2020/Forandrade-kontrollbesikttningsregler.pdf>
- Branschrapport 2022, Fordonsbesikttningsbranschen
- Omregleringen av besikttningsmarknaden för fordon (RiR 2021:11), Riksrevisionen; https://www.riksrevisionen.se/download/18.33ae3a7178ebf1708ccdc66/1619417390222/RiR%202021_11%20Inlaga%20Anpassad.pdf
- Uppdrag till Transportstyrelsen att analysera förutsättningarna för skärpt miljökontroll vid fordonsbesiktning, 2022-02-17 (Intrastrukturdepartementet); <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/02/uppdrag-att-analysera-forutsattningarna-for-skarpt-miljokontroll-vid-fordonsbesiktning/>
- Rapport av regeringsuppdrag - Åtgärder mot manipulering av viss fordonsutrustning, Transportstyrelsen 220627